

Baserriak barre egiten duenean

Atzo, iluna sartzearekin batera, Goliat niregana etorri, eta sagar gorri bat jarri zidan hanketan. Etxeko txakurra dugu Goliat, eta gurera ezagunen bat hurbilduz gero, sagar ale bat ekartzen digu, gu jakinaren gainean egon gaitezen. Zaunka hasiko da bestela.

‘Eguna, egunekoentzat; gaua, gauekoentzat’, dio esaera zaharrak, ondo esan ere, eta ni lasaitu egin nintzen iluntzeko bisita hura ez genuelako parte txarrekoa. Hala bada, dena delakoa ate joka hasi aurretik ere, kanpora atera, eta hantxe ikusi nuen Joanes, gaua argitzen zuen elur bisutsarekin, kapusaia eranzten. Etxeko guztiak ere berehalaxe inguratu zitzaizkion, bisitari irrikatuari ongi etorri beroa egitera.

Arrantzale jende askoren antzera, zumaiarrak Kizkitzako baselizara etortzeko usadioa du; baina arrantzale jendea ez bezala, bera Igartubeitiraino jaitsi izan zaigu. Negu aurretioxan, arrainak eta kostaldeko oskolak, itsaskurkuiluak eta bitxiak ekarri, eta, trukean, gazta, dultzea eta sagardoa eramaten ditu. Eskumotza da Joanes, baina ikaragarri trebea ere bai, eta bikain moldatzen da bere esku bakarrarekin. Eta, hala ere, guk batik bat ipuin kontalari gisa maite dugu. Joanesen ipuinak atsegin ditugu, itsas aldeko kontuak, igarkizunak... Urtero-urtero, igarkizun berri bat ekarri izan digu, eta guk gero urtebete izaten dugu asmatzeko.

‘Egun argitan, gaua egiten du; gaua gauago bihurtzen du eta kasik enaren abiadura bera du’, horra orain dela bi urte egin zigan erronka. Eta gu asmatu ezinik ibili ginen: hodeiak ote ziren, denbora ote zen... Baina, gau batean, Goliaten begiei begira, neronek asmatu nuen:

—Betazalak!

Eta asmatu banuen, asmatu nuen, eta Joanesek maskorrez egindako lepoko bat eman zidan opari. Baina Estefanak, ahizpa zaharrenak, aho ttikiarekin gauero berari uzteko eskatu izan dit.

—Bularraldean, bihotzaren aldamenean edukitzeko... —Izan ere Estefanak bi aldiz maitte du Joanes: zerbait begien bistan dagoenean, kandelaren beharrik ez. Eta biok gela berean lo egiten dugunez, itsas kontuekin argitzen ditugu gure gauak: Santa Lutziko urak Oriá errekaraino doazela, eta handik itsasora; edota, itsasoa gaiztotzen denean, itsas txoriak gureganaino etortzen direla babes bila, Joanes bezalaxe, eta haren istorioak berritu bitartean lokartzen gara.

Horrexegatik ni pozak txoratzen nengoen Joanes aurten ere gurera itzuli zelako. Baina berak afari legea egiten zuen bitartean, arratsaldean tristetxo egon nintzela gogoratu nuen. Kontua da, baserrian, sagardoa egiteko dolarea lanean jarri zutela, eta tramankulua sagarra zanpa eta zanpa hasi zela, kirrinka-karranka. Orduan nik, baserriko habeak eta gapirioak dardaran eta dantzan sentiturik, Estefanari ikaraz esan nion:

—Hasi da berriro ere baserria negarrez. Ez zaigu ba eroniko, ezta?

—Ezta pentsatu ere, Kattalin. Oraingo negarrak eta gero, urtebeterako kantua eta barreak izango ditugu. Ikusiko. Eta muztio gozoa...

Hala ere, lehendik ere tristetxo nengoen ni, urtebete baitzen Joanesek azken igarkizuna egin zigula. Eta gurean inortxok ere aipatzen ez zuen arren, ziur nago azken momentura arte denok ala denok ere asmatu ezinik genbiltzala. Baita Estefana ere. Batik bat Estefana.

*Urik gabe, ura edaten dugu.
Urarekin, sagardoa edaten dugu.*

Bai, Joanes atzo etorri zen, baina erantzunak gaur arte ezin eman, izan ere gaur iluntzean elkartekoak baikin, baita Salete, Aristizabal eta inguruko baserrietakoak ere. Horrexegatik, afaldutakoan, ipuin eske hasi gintzaizkion. Eta gure poza, bera sutondoan eseri, belaunburuan txapela kokatu, egurrezko esku geldoa gainean pausatu, eta tarra-tarra-tarra ekin zionean!

—Behin batez, bi lagun Aralarrera joan ziren arratsalde pasa. Batek txabola zeukan bertan, baina hara iritsi zirenean, sasiak hartuta topatu zuten. Orduan, sasiak baztertu, giltza atera, eta barruan sartu zen. Hurrena, lagunari esan zion: 'Orain itxi atea, ni hemen utzita. Gero, alde hemendik eta bota giltza itsasora, ahal duan urrutiena. Ni hemen geratuko nauk'.

»Horixe egin zuen lagunak, eta denboraren poderioz txabola eta laguna ahaztu zituen. Egun batean, joan da mutil hori Donostiara eta, arraindegi batean zegoela, arrain bati tripatik giltza atera ez zioten ba! Orduan akordatu zen lagunaz, eta horrexegatik eskatu zuen giltza hura.

»Hurrengo egunean bertan Aralarrera itzuli, eta txabolara inguratu zen, lagunaren arrastorik ote zegoen. Orduan, sasiak ahal bezala kendu, atera iritsi, eta hots egin zuen: 'Bizi al haiz?'. Eta lagunak: 'Oraindik bai'. Eta atea giltza harekin zabaldua, barrukoak esan zion sagu batzuekin gorabeherak izan zituela, baina oso ondo zegoela. 'Belarri puntak pixka bat jan zizkidatek, besterik ez'. Eta txabola giltzaz itxita, biak herrira itzuli ziren, arratsaldeko ibilaldi bat egin balute bezala».

Etxekook, ordea, ez genuen Joanesen igarkizuna ahaztuta; ez horixe, baina giltzarik ere ez hura argitzeko... Horrexegatik ausartu nintzen aztarnaren bat eskatzera, argibideren bat sikiera.

—Bizitzan bi kolpe jaso ditut nik. Bata, hamabi urterekin, ama galdu nuenean. Eta bestea, hogeita batekin, eskua itsasoko ezbehar batean galdu nuenean —esan zigun su lamei begira, eta denok isil-isilik geratu ginen, eta ez dakit baserriak orduan zergatik ez zuen negar egin—. Horrexegatik estimatzen dut nik bizirik egotea, gauean non oheratu izatea, izara artean goxo... Oraintxe bertan, itsasoan makina bat arrantzale egongo dira arriskuan. Baina gero, portura onik itzulitakoan, haien poztasuna! Arrantza ospatzen dute orduan, baina batez ere bizitza, eta bizipozez elkarren alde egiten dute topa.

Nagusiek topa egin zuten orduan. Beharbada guk ere bagenuelako izara artean goxo egoterik. Eta handik gutxira oheratu ginen, baina igarkizunaren erantzun faltak ezinegona eragiten niri, eta lo eza. Ahizpa ere berdintsu egongo zen, ohean batera eta bestera sumatzen bainuen. Gainera, Joanesen argibidea igarkizuna bezain iluna iruditzen zitzaidan. Baina noizbait ere loak hartu nau eta amets egin dut, artazuriketari, Estefanari artaburu gorri bat agertu zaiola eta, horrekin musu emateko eskubidea jasota, Joanesi eman diola... Baina gero halako zarramarra entzun dut eta ikaratuta esnatu naiz, belarrietan arratoiak hozka banitu bezalaxe.

Hotsak sukaldetik zetozen eta, hara hotzak eta isil-gordean joanda, Estefana beheko suari eragiten ikusi dut. Baina ez zegoen bakarrik. Joanes ere jaikita zegoen, eta Goliat laztantzen ari zen.

—Suari eta itsasoari begira, sekula ez naiz aspertzen... —esan du, eta handik gutxira—: Barkatu atrebentzia, Estefana, baina azkazalak moztien ez naiz batere ondo moldatzen, lotsa ere ematen dit horren luzeak izateak, eta akaso zuk... Gainera, gaur larunbata izaki... —Gizonak ere bazekien, nonbait, zeregin horretarako asteburuko egunak direla aiposoenak. Eta gustatu egin zait Joanesen esku bakarra Estefanaren eskuen artean ikustea, baserriaren antzeko dardarizoarekin, eta ahizpa, guraizeak hartuta, kontu handiz hasi zaio, grisk eta grask.

Baina goiz zen artean, eta berriro ere ohera itzuli naiz ni, izara artean goxo, eta lo susta bat egin dut berriro ere. Ametsetan, Estefana Joanesek ekarritako legatz bat garbitzen ari zen, eta gizonak esan dio itsasoa liho soro handi bat bezalakoa dela, amaigabea eta urdin-urdina, eta ez daukala zerikusirik guk Kizkitzatik edo Murumenditik ikusten dugun urrutiko zerrenda ubelarekin. Bertatik bertara ikusi beharra dagoela. Baina hara non, ustekabean, ahizpari legatz barruan giltza bat agertu zaion! Haren ametsetako garrasiarekin esnatuta, giltzak zer pentsatua eman dit, eta gogoratu dut Joanesek nola kontatu izan digun itsasoak aldiak izaten dituela, itsasgorak eta itsasbeherak, eta itsasontziek marea handia behar dutela lehorreratu ahal izateko. Orduantxe jabetu naiz! Arrantzaleek ura behar dute porturatzeko, eta orduan edan dezakete sagardoa, orduan egin dezakete topa; bestela, ur faltan zain egon behar, itsasontzian geratu zaizkien ur hondarrak edanez...

—Zu etxerako! —atera zaio gero Estefanari, erantzuna aho ttikiarekin jakinarazi diodanean, eta masailak gorri-gorri ikusi dizkiot, Goliatak sagar gorria ekartzen diguncan bezala.

Eta ez dakit noiz poztu naizen gehiago: igarkizunaren erantzuna bururatzean; gero, kanpoan elurra egin, eta ingurumari guztia zuri-zuri ikustean; edo, iluntzean, Estefanak nire erantzuna denen aurrean pozarren azaldu, eta Joanesek maskorrezko lepokoa jarri dionean. Dakidan bakarra da beste inork ezin izan duela igarkizuna asmatu eta, trukean, ahizpari eskari bat egin diodala:

—Egunen batean, zuek biokin trenez joan nahi nuke itsasoa ikustera.

Eta sutondoan izara artean bezain goxo egon gara, kontu-kontari, eta zain, urik gabeko itsasontzien antzera, Joanesek datorren urterako igarkizuna noiz egingo. Eta, halako batean, esku bakarra altxatu, eta, ezker-eskuineko mugimendu bat egitearekin batera, esan digu:

*Biltzen gaituen gaztain morkotsa edo intxaurren eskola da:
biltzen ditu adinak,
biltzen arimak,
biltzen lodiak eta arinak.
Zer da edo zer ez ote da?*

Jesus amen batean, burutazio bat izan dut: baserria da! Baina oraingoan ez dut hitz erditxorik ere esan, eta ez dakit nola eutsiko diodan urtebete osoan... Eta barre egin dut nik eta barre egin du baserriak.

* Asmoz, kontakizun hau balizko grabazio baterako egokituta dago: erritmoa, esaldien taxukera... Horrekin batera, barneko istorioa Ataungo Joxe Arratibel zenaren *Analarako txabola* ipuinaren egokitzea da (*Kontu zaharrek*), eta hau ere osorik grabatu daiteke material osagarri gisa. Horrek ere aukera eman dezake amandre ipuinen giroa jasotzeko, igarkizunekin jolasteko, eta, finean, narrazioan agertzen diren usadioak lantzeko: baserriko lanak egin bitartean sortzen zen kantu eta kontu giroa, edota baserrietara ipuin kontalariak eramateko ohitura (ikus Maddi Ariztiaren *Amaitoren urratsak* Josepe Amorena), Kizkitzako baseliza eta arrantzaleak, artazuriketa eta artaburu gorriak, dolarea eta sagardoa, lihoa eta arropak, azazkalak noiz moztu... Ipuinaren alderdi bisuala ere —argazkiak, marrazkiak...— baliagarri bezain pizgarria gerta daiteke.